

Bernolák Éva

A SZIKLÁRA ÉPÜLT EGYHÁZ

Hittankönyv
az általános iskolák 6. osztálya számára

A SZENT ISTVÁN TÁRSULAT HITTANKÖNYVEI

Sorozatszerkesztő
FÜLÖPNÉ ERDŐ MÁRIA

BERNOLÁK ÉVA

A SZIKLÁRA ÉPÜLT EGYHÁZ

Egyháztörténelem

Hittankönyv
az általános iskolák 6. osztálya számára

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója
Budapest 2010

Egyházi jóváhagyás és engedély

Nihil obstat
Dr. Attila Puskás
Budapestini, die 6 mensis Iulii anni 2010
censor deputatus

Nro. 1667–1/2010
Imprimatur
Budapestini, die 25 mensis Augusti anni 2010
✠ Péter Card. Erdő
Archiepiscopus Strigoniensis-Budapestinensis

© Bernolák Éva (szöveg), 2010
© Szent István Társulat (sorozat), 2010

Munkatárs: Kindelmann Győző

Borítóterv, tipográfia: Gregor László

ISSN 2061-9286
ISBN 978 963 277 201 1

Szent István Társulat
1053 Budapest, Veres Pálné utca 24.
Felelős kiadó: Dr. Rózsa Huba alelnök
Felelős kiadóvezető: Farkas Olivér igazgató

Készült a Szekszárdi Nyomdában
Felelős vezető: Vadász József ügyvezető igazgató

Előszó

Kedves hittanosok!

Az elmúlt tanévben megismerkedhettetek a kinyilatkoztatás történetével, mely a Könyvek Könyvét olvasva, tanulmányozva kísérhető nyomon. Minden, ami üdvösségünkhöz szükséges, bennfoglaltatik a Bibliában, ezért a kinyilatkoztatás a Jelenések Könyvével lezárult. Isten azonban nem hagyta magára népét. Az első pünkösdkor megszületett az Egyház, mely a Szentlélek vezetésével kétezer éve fennáll.

Hosszú idő ez! Sikerek és kudarcok váltották egymást, de a legsötétebb időszakokban is támadtak Krisztusnak olyan tanúi, akik életpéldájukkal bizonyították: lehet és érdemes az evangélium szerint élni. Sőt, ez az egyetlen út! Munkálkodásuk nyomán a kezdetben maroknyi csoportból a történelem legnagyobb hatású „szervezete” lett. Krisztus igéje a parányi Palesztinából mára eljutott a Föld minden tájára!

Ebben az évben ezt a kétezer éves utat fogjuk együtt bejárni. Örömmel tekintünk vissza a sikerekre, a szépre, a jóra, de nem húnynak szemet a kudarcok, a hibák fölött sem.

A leckék mellett olvasmányokat is találhattok, ezek olyan személyek életét mutatják be, akik az adott korban hősieen követték Krisztust. A könyvhöz weblap is tartozik (www.hittansuli.hu), melyen kislexikon, térképek, könyv- és filmajánlók, stb. egészítik ki a tanultakat.

Kívánjuk, hogy kilenc hónap múlva, amikor a tananyag végére értek, megérlelődjön bennetek a vágy: „Szeretnék Krisztus hiteles tanúinak és hirdetőinek hosszú sorához csatlakozni a harmadik évezredben!”

A szerkesztők

AZ ŐSKERESZTÉNY EGYHÁZI ÉLET (II. SZ. – IV. SZ. VÉGE)

1. Így éltek keresztény őseink

A kereszténység terjedése

Az első pünkösd után, a Szentlélektől megerősödve, az apostolok vállalták a krisztusi küldetést: „menjetez, tehát tegyétek tanítványommá mind a népeket! Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok meg őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek” (Mt 28,19–20).

Eleinte a városokban alakultak egyházközösségek, és inkább az alacsonyabb társadalmi rétegben (iparosok, kereskedők, rabszolgák) vert gyökeret az evangélium. Azután egyre tágabb körben, a városok határain túl, falusi környezetben is lettek követői. Egyre több ember, köztük jómódú polgárok, állami vezetők csatlakoztak a keresztények közösségéhez.

Diaszpóra: Olyan népcsoport vagy vallás követői, akik elhagyni kényyszerülnek szülőföldjüket, majd a világ valamely táján, más népek közé szétszóródva folytatják életüket, építik kultúrájukat.

Az első távoli pontokat a zsidó diaszpóra és az „istenfélők” közösségei adták.

Nagy volt a lelkek szomjúsága, az antik vallások isteneiben egyre kevesebben hittek. Az evangéliumi tanítás megoldotta az emberek egyéni problémáit: a lélek halhatatlanságának hirdetésével értelmet és célt kapott a földi élet. Azzal, hogy maga Isten jött el, hogy kegyelmével segítse az embert, vonzotta a szegényt, az elhagyottat. Vigaszt, békét nyújtott.

Az evangélium hirdetését a Római Birodalom akkori pezsgő élete, kedvező fekvése is megkönnyítette. Élénk kereskedelem folyt az egyes tartományok között, s jól kiépített utak, rendszeres postajáratok segítették a távoli vidékek közötti érintkezést. A sokféle nyelv használata sem okozott akadályt az emberek közötti közlekedésben, mert majdnem mindenki értett latinul és görögül. A rómaiak vallási tekintetben türelmesek voltak: nem irtották ki, vagy nyomták el a meghódított népek vallását.

A zsidóság is szabadon gyakorolhatta vallását. Megtartották a szombatot, nem kellett katonáskodniuk, és a tárgyalásokon felmentést kaptak az eskütétel alól. Nem kellett részt venniük a császárkultuszban. Minden magasabb állami hivatal is betölthettek. A keresztényeket eleinte a zsidók sektának tartották, és így élvezték a zsidóság kiváltságait.

Kenyértörést ábrázoló falfestmény a II. századból
– Priscilla-katakomba

Vedd elő térképedet! Jelöld ki az Apostolok Cselekedetei és Pál levelei alapján:

- Honnan indult ki az igehirdetés?
- Hol alakultak az első keresztény közösségek az ókor leghíresebb városai közül?
- Hol lett az Egyház központja és miért?

Hogyan éltek az őskeresztények?

Az első keresztények buzgósgága, erényes élete, erkölcsi tisztasága és felebaráti szeretete kitűnt az emberek között; vonzó példa volt mások, a kívülrőlők számára.

Őskeresztény közösségi épület a III. századból – Szíria

Az apostolok és az ókori keresztény írók írásaiból képet kaphatunk közösségi életükről. Ennek középpontjában az Eucharisztia – az utolsó vacsoráról való megemlékezés – állott. Kezdetben házaknál gyűltek össze az „Úr napján” (vö. Jel 1,1) a város és a környék lakosai. A hívek számának növekedésével azonban tágasabb helyiségekről kellett gondoskodniuk, ezért külön „templomot” kezdtek építeni ők is közösségük számára. A nagy terem közepére helyezték az asztalt (az oltárt), amelyet mindannyian körülálltak.

Szent Jusztinosz vértanú filozófus írásaiból ismerjük az ősi szentmise lefolyását. Így beszélt róla: „Imáink befejezésekor csókkal köszöntjük egymást. Ezek után a tesvérek előljárójához kenyeret és kelyhet visznek vízzel vegyített borral, aki kezébe veszi, dicséretet és dicsőítést mond a mindenség Atyjának a Fiú és a Szentlélek neve által, hálát ad neki és áldást mond hosszan azokért, amiket nekünk adott, hogy ő bennünket ezekre méltatott. Imái és hálaadásának befejezésekképpen az egész nép ráfeleli az »Áment«. Az »Ámen« héber szó, ami annyit jelent: »Úgy legyen.« Az előljáró hálaadása és az egész nép felelete után az általunk diakónusoknak nevezettek minden jelenlevőnek osztanak a hálaadás kenyeréből és a vízzel elegyített borból, visznek belőle a távollevőknek is” (I. Apol., LXV–LXVI).

A megkereszteltek mind részesültek a szent eledelből, még a távollevőknek is küldtek, mert ez jelentette a hívek egységét Krisztusban. Az igehirdetés is a szentmise része: „...felolvasták az apostolok emlékiratait. Amikor a felolvasó végzett, a gyülekezet vezetője intő és buzdító szavakat intézett a jelenlévőkhöz, hogy igyekezzenek a szép tanítás szerint élni.” Ez szolgálta a hitjelöltek oktatását is.

Eucharisztikus ábrázolás hallal és kenyérral a Genezáreti-tó meletti Tabghában – bizánci mozaik

Jézus halálát és feltámadását, a bűnök bocsánatát, és a holtak feltámadását hirdették. Bűnbánatra szólítottak fel. A katekumenek (hit-tanulók) számára rövid és könnyen érthető hitvallást állítottak össze, amely a legfontosabb hitbeli tudnivalókat tartalmazta. Hitforrásnak az apostolok tanítását tartották. Fontos volt minden hívő számára a szeretetszolgálat és az önmegtagadás; ebben látták a keresztény életgyakorlatot.

A keresztséget eleinte húsvétkor szolgáltatták ki. A II. századtól kezdve sok helyen hároméves felkészítés előzte meg a keresztelést. A szertartáson az egész keresztény gyülekezet részt vett.

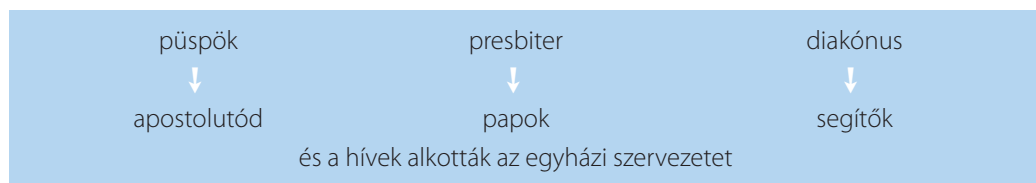
Előtte mindenki kétnapos böjtöt tartott. Ígéretet kellett tennie, azután háromszor alámerítették a keresztelőmedencében, vagy leöntötték, majd fehér ruhába öltözött. A püspök megkenste olajjal, megáldotta, és békecsókkal elbocsátotta. A szertartás a következő vasárnapon (fehérvasárnap) fejeződött be ünnepélyes szentáldozással.

IV. századi ókeresztény sírkamra – Pécs

A II. században már kialakult az egyházi szervezet ma is létező formája, melynek alapelemei az apostolok korára nyúlnak vissza. A közösségeknek a püspök volt a vezetője. Az „egyházi rendet” kézrátétellel adta tovább a presbiternek és diakónusnak. Így a Krisztustól kapott hatalmat adták át, hogy megtartsák és hibátlanul továbbadják a tanítást. A püspököket legtöbbször az egyházközségek tagjai választották.

Az apostolok által alapított egyházközségek nagy tiszteletet és elsőbbséget élveztek. Az igazi rangot az ott eltemetett apostol sírja jelentette, ebből adódott Róma kiváltságos helyzete is.

A közösség élete nemcsak az összejövetelekre korlátozódott, hanem – ahogy ránk maradt – az „összejövetelt követő napokon szüntelenül emlegetjük egymásnak, ami akkor történt. Azok, akiknek van miből, segítik a szűkölködőket. A gyűjtés eredménye a vezető kezében van, és ő segíti az árvákat, az özvegyeket, a betegeket és a más ok miatt szűkölködőket.”

- *Hogyan kezdődött az Eucharisztia ünneplése?*
- *Ma hogyan ünnepeljük az Eucharisziát?*
- *Ismered egyházközséged vezetőit?*
- *Milyen feladatokat látnak el?*
- *Te hogyan éled meg hétköznapjaidban Jézus tanítását?*

2. „Aki megvall engem az emberek előtt...”

A keresztényüldözéseket kiváltó okok

A pogány lakosság és a keresztények néhány évtizeden át békességben éltek egymással. Tevékenyen részt vettek a gazdasági és társadalmi életben. Ám a megbecsülést lassanként ellenszenv váltotta fel. A türelmes kapcsolat akor változott meg, amikor felismerték, hogy a kereszténység önálló vallás. Most már perbe is foghatták követőit, mert államilag el nem fogadott vallás hívei voltak, a császárkultusztól való tartózkodás pedig az állami felségjogot sértette: súlyos véteknek számított.

Néró császár szobra

A hitükhöz szigorúan ragaszkodó zsidók voltak az üldözések elindítói (vö. Szent István diakónus megkövezése), azután csatlakoztak hozzájuk azok, akiknek anyagi kára származott a kereszténység terjedéséből. Feljelentették őket a „tiltott kultuszban való részvétel” vádjával. Egyre veszélyesebb lett kereszténynek lenni.

A jelentősebb keresztényüldözések

Az első véres keresztényüldözés Néró császár uralkodása alatt, 67-ben kezdődött. Rómában tűzvész ütött ki, és a császár a keresztényeket vádolta a gyújtogatással. Ekkor halt vértanúhalált Szent Péter és Szent Pál apostol.

Eleinte a hatóságok sem kaptak világos utasításokat a keresztényekre vonatkozóan. A keleti területek helytartója, Plinius, megoldást keresve levélben fordult a császárhoz: Feljelentettek két diakonisszát, akikről a kihallgatás során megállapították: „minden bűnük és tévedésük arra korlátozódik, hogy bizonyos napon összejönnek, hogy közösen elköltsenek egy lakomát, azonban az egészen egyszerű és teljesen ártalmatlan lakoma. (...) Nem követnek el tolvajlást, rablást, házasságtörést, nem szegik meg esküjüket, nem tagadják le a rájuk bízott holmit...” Mit tegyen velük? – tette fel a kérdést. A császár válasza: „Az ilyen dolgokra valóban nem lehet minden esetre érvényes szabályt adni. Nem kell nyomozni utánuk! Ha feljelentik, meg kell büntetni őket. Olyanképpen, hogy aki tagadja keresztény voltát, és állításait cselekedettel bizonyítja, vagyis könyörgéssel fordul az istenekhez, nyerje el bocsánatát.”

Mindenki gyanús lett, aki a piacon a hús eredete iránt érdeklődött, aki pogány templom előtt nem dobott csókot a kezével, és akiről a szomszédok észrevették, hogy nem mutat be áldozatot az isteneknek. Ha a kihallgatás során nem akart a császár szobra előtt áldozni, kimondták rá az ítéletet.

A hús eredete az őskeresztény közösségek számára igen fontos volt, mivel az állatáldozatok húsaának egy részét a pogány papok a piacon áruba bocsátották. Nézetük szerint ebből enni a pogány áldozat részesévé tette őket. Emiatt tagadták meg vásárlását.

- Mit tudsz a rómaiak vallásáról? Kik voltak isteneik?
- Miből állt a császárkultusz?

A későbbi századokban a császárok a Birodalom romlásának eredendő okát a keresztényekben látták. Egységét az államvallás erősítésével akarták elérni.

Decius császár (249–51) elrendelte, hogy trónra lépését általános áldozatbemutatással ünnepeljék meg, és erről mindenki „libelluszt” (igazolást) kapott. A rendelet az egyházközségek ellen irányult, mert aki nem áldozott, azt perbe foghatták és halálra ítélhették. A békés élethez szokott hívek közt nagy lett a rémület. Sokan elmenekültek, voltak, akik megvesztegetéssel vásároltak maguknak igazolást. Bizony akadtak olyanok is, akik félelmükben áldoztak a császár szobra előtt. Szép számmal akadtak azonban hitvallók is!

Valerianus császár (257) úgy gondolta, ha elfoghatja az egyházi közösségek vezetőit, megszűnik a vallás, ezért elkobozta a templomokat, bezáratta a temetőket. Az elfogott püspökök számkivetést szenvedtek. A császár megtiltotta a pogányoknak a „más hitre térést”. A hittanulók ellen irtóhadjáratot indított, de alig akadt hittagadó!

Diocletianus császár (305) uralkodása alatt volt az utolsó, egyben legvéresebb keresztényüldözés. Minden eddigi rendeletet és módszert felújítottak. Napirenden voltak a házkutatások, zaklatások, be kellett szolgáltatni a szent könyveket, iratokat is. Tömegével küldték a keresztényeket a vadállatok elé az arénába a cirkuszi játékok alkalmával.

Decius császár szobra

Valerianus császár egy korabeli pénzmérmén

Diocletianus császár szobra

Szent Péter láncai – a hagyomány szerint ezekkel a láncokkal tartották fogva Péter apostolt római börtönében

A vértanúk vére azonban a kereszténység magvetése lett, mert a meg-megújuló zaklatások ellenére sem tudták széttúzni az Egyházat, és megsemmisíteni a kereszténységet. A hívek száma egyre nőtt. Az üldözések idején rejtegették papjaikat, s ha szétszóródtak, újabb egyházközösségeket szerveztek. A mártírok emlékét nagy tisztelettel vették körül. A kegyelem különös ajándékának tartották, ha hitükért üldözést vagy halált szenvedhettek el (vö. Mt 5,11 – A nyolc boldogság).

Haláluk körülményéről a III. században sok pontos feljegyzést készítettek (vértanú-akták). Sírjuk felett ünnepelték meg haláluk évfordulóján az Eucharisziát. Közbenjárásukat kérték, és hősi példájukból merítették erőt. A római temető (katakomba) összejöveteleik színhelye lett.

- Valójában a kereszténység terjedése ingatta meg a Birodalom erejét?
- Mik voltak a valóságos okok?
- Tudsz-e arra példát, amikor hamis vádakkal indítanak hajszát népek, fajok, eszmék ellen?

A vértanúk vetése

(Szent Polikárp története — olvasmány)

Hadrianus császár uralkodása alatt (II. sz.) egyre tűrhetlenebbé vált a keresztények elleni magánbosszú, mely a közerkölcsök romlásához vezetett. Végül maga a császár utasította a helytartókat: „Megtiltom, hogy pusztá követelésekkel és kiáltozásokkal támadjanak. A vádló érveit neked kell felülvizsgálnod!” A gyűlöletet azonban már nem lehetett meggátolni. Ez történt Polikárp esetében is.

Szent Polikárp János evangélista tanítványa volt és Szmirna püspöke. Kis-Ázsia keresztényei közt nagy tekintélynek örvendett. Mindenki tudta, hol lakik, ismerték papjait, hol vannak a templomok, merre szokott járni. Hírneve és a politikai életbe való be nem avatkozása személye feddhetetlenségét igazolták. A keresztények tisztelték azért is, mert éveken át együtt volt Jézus legkedvesebb tanítványával, Jánossal. Tanításában senki sem kételkedett, ezért egész sereg tanítvány vette körül. Már tisztos aggastyán volt, amikor az ázsiai tartományok képviselője látványos ünnepséget rendezett. Az arénába vadállatokat hoztak. A felizgatott tömegben kitört a hisztéria, és követelni kezdték, hogy kerítsék elő Polikárpot, mert keresztény!

Ő, amikor látta, hogy máglyára szánták, engedett hívei kérésének, és a város közelében elrejtőzött egy villában. Ám egy fiatal férfi tudott a rejtékhelyről és feljelentette. Rövidesen fegyveres lovasok vették körül a házat. Polikárp éppen vacsorázott, s már tudta, eljött a tanúságtétel órája.

Önként jelent meg a katonák előtt. Vacsorával kínálta meg őket, s csak egy órácska haladékot kért, hogy elvégezhesse szokásos esti imáját. Egy egész éjszakai haladékot kapott, amit imába mélyedve töltött el. Kitárt karokkal könyörgött mindenkiért, akivel valaha is találkozott: kicsikért és nagyokért; élőkért és holtakért; előkelőkért és szegényekért, az egész Katolikus Egyházért.

A katonák szégyellték, hogy ilyen tiszteletreméltó öregembert kell elvezetniük, ezért megengedték, hogy szamárháton tegye meg az utat a városba. Útközben talákoztak a város vezetőivel, akik felvették kocsijukra. Mindenképpen meg akarták menteni, ezért igyekeztek rávenni, hogy a kihallgatáson mondja: „A császár az Úr!”

A stadionhoz érve a tömeg zajongva várta a sokat ígérő látványosságot. Polikárpot a prokonzul elé vezették, aki felszólította:

– Esküdj meg a császár szerencséjére, és káromold Krisztust!

A római Colosseum, ahol sok ezer keresztény ontotta véréit Krisztusért

Keresztényeket gúnyoló ókori falírka, melyen egy férfi egy keresztre feszített szamárral áll a térdepel; a rajz felirata: „Alexamenosz imádja istenét”

A Callixtus-katakomba egyike Róma számos földalatti keresztény temetkezési helyének

– Nem tehetem! Nyolcvan éve szolgálom őt – válaszolta Polikárp –, és keresztény vagyok! Mi engedelmeskedünk a törvénynek, ha az nem sérti a hitünket. A tömeg előtt úgyszólván hiába védekeznek.

A csőcselék közben szüntelenül ordította:

– Egész Ázsia tanítója! Ez a keresztények atyja! Isteneink megvetője! Mindenkit rávesz, hogy ne vigyen több áldozatot a császárnak! Hogy ne imádjuk őt!

Hangosan követelték, hogy hozzák a vadállatokat.

Az elkedvetlenedő konzul szégyenletesnek találta, hogy így végezzenek a nagy tekintélyű aggastyánnal. Megvárta, míg kiordította magát a nép, majd kijelentette, hogy a játékoknak egyelőre vége. De a közhangulatot nem lehetett lecsillapítani. Az egybegyűltek tovább követelődtek:

– Akkor tűzbe vele! –, és azonnal szétrohantak, hogy rőzsét és fát hordjanak össze a közeli műhelyekből és a fürdőből. Polikárpot sokas szerint egy oszlophoz akarták szegezni, de ő tiltakozott:

– Az, aki erőt ad nekem, hogy elviseljem a lángokat, megadja azt az erőt is, hogy megmaradjak a máglyán szögeitek nélkül is.

Erre csak megkötözték. Hamarosan lángtenger vette körül sovány kis testét. Mire elégett, elszállt a tömeg véres kedve is. Annyira „elkedvetlenedtek”, hogy a többi keresztény foglyot is szélnek eresztették minden külön vallatás nélkül. Amikor a tömeg szétoszlott, Polikárp csontjait hívei összegyűjtötték a hamuból, és tisztességgel eltemették.

Vértanúsága nem maradt hatás nélkül. A fiatal szíriai Iréneusz – aki éveken keresztül ült Polikárp lábánál, és hallgatta tanítását – a keresztények egy csoportjával felkerekedett a távoli Galliába. Megtelepedtek Lyon városában, és magukkal vitték Krisztus tanítását. Innen indult azután az igehirdetők hosszú sora. Iréneuszból nemsokára Lyon püspöke lett. Évek során megírta mindazt, amit Polikárptól tanult. Végül egyházközössége tagjaival együtt vértanúhalált halt 202-ben.

3. A nagy fordulat

Nagy Konstantin trónra lépése

A Római Birodalomban egyre sokasodtak a bajok. Trónján 50 év alatt 26 császár váltotta egymást, s egy kivétellel mind erőszakos halállal halt meg. A köznép nem a császárokat sajnálta, hanem a súlyos adókat és közmunkákat bánta; a pénzromlást, a beszállásolásokat. Állandósultak a háborúk. A barbár betörések egyre nagyobb veszélyt jelentettek. Mindezt a helyi hatóságok visszaélései is tézték: mind gyakoribb lett a sikkasztás, zsarolás, megvesztegetés, az ártatlanok elhurcolása.

Nem múltak el a Birodalom bajai, bár keresztények százait hajtották a vadállatok elé az arénában. Ők tudták, miért halnak meg. Ezért egyre többen kezdték irigyelni őket. Sokan azért lettek Krisztus követői, mert híveinek reményt tudott adni. A légiókban is sok keresztény katona szolgált. Konstantin, az új császár is rokonszenvezett velük.

Konstantin a Balkánon, katonai táborban született. Édesanyja keresztény volt, így ismerte a krisztusi tanítást. Mikor Konstantint katonai hatalomhoz juttatták, megengedte a keresztényeknek, hogy Jézus jelvényét, a keresztet is viseljék. A legenda szerint, amikor ellenfelével Galliában leszámolásra készült, egy éjjel csodálatos jelenést látott. Az égbolton nagy fényességben egy hatalmas kereszt jelent meg Krisztus nevének monogramjával, és ez a felírás látszott: „E jelben győzni fogsz!” Az viszont történelmi tény, hogy a csata előtt megengedte, hogy a hadi jelvényekre Krisztus jelét tegyék fel, és valóban győztek.

Nagy Konstantin diadalíve Rómában

Nagy Konstantin császár szobra

- Mi volt a Római Birodalom valódi betegsége?
- Hogyan fordult visszájára a keresztényüldözések célja?

A milánói türelmi rendelet

A győztes csata után a császár rendeletet (ediktumot) adott ki Milánóban (313), amelyben vallási türelmet és a vallások egyenlőségét hirdette meg. Ezzel kimondta, hogy mindenki maga választhatja meg vallását, és szabadon gyakorolhatja annak kultuszát. Ettől kezdve az egyházi vezetők egyforma kiváltságokat élveztek a pogány papokkal. A császár nemcsak megvédte, hanem intézkedéseivel segítette is a kereszténység terjedését.

A keresztények visszakapták elkobzott vagyonukat, templomokat építhettek, amelyek aztán menedékhelyekké váltak. A papokat felmentették az adófizetés terhe alól, és a rabszolga-elbocsátás jogát is élvezték. Ettől kezdve a vasárnap munkaszünet volt. A véres cirkuszi játékok megszűntek, és megtiltották a keresztre feszítést is.

A rendelet hatására egyszerre igen sok lett a keresztségre jelentkező. Az Egyházvezetőinek többsége örült, hogy gyarapodik a hívek száma, s emiatt voltak, akik minden alaposabb felkészítés nélkül keresztelték meg a jelentkezőket. Ennek nyomán sokan éltek továbbra is úgy, mint azelőtt; semmi jel sem mutatta, hogy lelkükben megváltoztak. Így pogány szellem szivárgott be a keresztény közösségekbe, ami sokféle tévtan forrása lett.

Akadtak, akik szemfényvesztő „csodákkal” ámitották a tömeget, hogy anyagi előnyöket, nagyobb befolyást szerezzenek. Voltak, akik a szentírási szövegeket szó szerint értelmezték, és várták a hamarosan bekövetkező világvégét. Nem dolgoztak, csak mások adományából éltek. Sokan minden örömet megtagadtak maguktól, megvetették a testet, még a házasságot is. Így akarták biztosítani üdvösségüket az utolsó ítéletnél.

- *Gondolkozd rajta: milyen előnyt jelentett a milánói ediktum a keresztények számára?*
- *Ha akkor élsz, melyik rendelkezésnek örültél volna legjobban? Miért?*

Egylényegű vagy hasonló?

A legnagyobb veszélyt a Krisztus istensége körüli vita jelentette. Alexandriában egy Áriusz nevű pap kezdte hangoztatni, hogy Jézus Krisztus nem valóságos Isten, csupán az Atya teremtménye, s mivel hűséggel teljesítette akaratát, jutalomból magához emelte.

Áriusz tanítása hamarosan elterjedt. Jó megjelenésével és kiváló szónoki képességével nagy hatást gyakorolt a tömegre. A nemrégén megtért pogányok számára könnyen érthető volt ez a tanítás, mert az istenek születéséhez hasonlított. Áriusz erkölcsi követelményeivel sem támasztott nehézséget követői elé.

Az I. Niceai Zsinat (325)

Áriusz nézeteivel a leghatásosabban Atanáz püspök szállt szembe, aki szintén Alexandriában élt. Nagyon felkészült a vitára. A szent könyveknek komoly ismerője volt, ezekből merítette elsöprő érveit. A vita felkorbácsolta a szenvedélyeket, még a püspökök véleményét is megosztotta. A császár nem értett a teológiához, csak féltette a Birodalom egységét. Ezért a pápa hozzájárulásával Niceában (325) zsinatot hívott össze, ahol megjelent az akkori keresztény világ majdnem minden püspöke. Fényes külsőségek közt folyt a vita a „szent palotában”.

A zsinaton megfogalmazták az érvényes hitvallást, ami az Egyház legfontosabb tanítása lett. Azóta is így valljuk: „a Fiú egylényegű az Atyával; született, de nem teremtmény”. Áriusz tanítását eretnekségnek nyilvánították, őt magát kiközösítették az Egyházból.

- *Miért volt veszélyes Áriusz tanítása?*
- *Te milyen érveket hoznál fel a Szentírásból Jézus istenségének bizonyítására?*

313	milánói ediktum	→	vallási türelem és egyenlőség
325	I. Niceai Zsinat	→	a Fiú egylényegű az Atyával

4. Felelőség a viláért

Az Egyház és az egyházszerkezet átalakulása

A milánói ediktummal az üldözött Egyház lassanként hatalomban részesedő egyházzá alakult. A fény mellett azonban ott volt az árnyék is.

Hilarius, Gallia püspöke szerint: „Konstantin alattomosabb ellenség a régi üldözőknél, mert a híveknek nem a hátát korbácsolja, hanem a hasát vakargatja. Nem karddal üti le a fejüket, hanem arannyal fojtja beléjük a lelket.” Eleinte a császári palotában is akadtak szegényes öltözetű, aszkéta életű püspökök, később azonban sehogy sem illettek a „szent háztartás” pompájába és légkörébe.

Új rend, új szokások alakultak. Az egyházi szerkezet is átalakult. A társadalomban az egyházi emberek kiváltságos csoportot alkottak. A püspökök megtisztelő, magas állami tisztségeknek kijáró elsőbbségeket élveztek. Egyházközségük eredete, nagysága is külön kiváltságot jelentett, így egymás között sem voltak egyenlők.

A városokban már több egyházközség alakult. Vezetőik a presbiterek voltak. Kiszolgáltatták a szentségeket, és vezették a hitoktatást; munkájukban a diakónusok segítették őket.

A püspökök megkülönböztető jelvényeket viseltek, díszes széken ültek a mise alatt, és innen tanítottak. Fáklyások kísérték őket. Az áldozópapok az udvari hivatalnokok viseletét (tóga) vették át. Ők is munkájuknak, az egyházi helyzetüknek megfelelő tiszteletben részesültek.

Az ariánus keresztelőkápolna kupolamozaikja Ravennában

A hívek megnövekedett számához kellett méretezni az új templomokat is. Sorban épültek a hatalmas bazilikák. A császár járt elől jó példával. A falakat színes kárpittal, tarka mozaikkal díszítették. Keleten a sírkápolna szolgált építészeti formául: központi, kör alakú terme köré épültek a kisebb, szintén körívet alkotó mellékkápolnák. A nyugati egyházban kereszt alakú alapra húzták fel a vastag falakat.

A liturgikus szokások is bővültek. Az Eucharisztia megülését egyre ünnepélyesebbé tették. A húsvétra negyven napos böjttel készültek. Jézus születése is ünnepnek számított.

A pompának és hatalomnak Aranyaszájú Szent János, konstantinápolyi pátriárka kívánt véget vetni. Nem szédítette meg a hatalom és a kínálkozó nagy jövedelem. Elődje fényűző életmódját felszámolta, mert azt apostolutóddhoz méltatlannak tartotta. Eladta a palota fényűző berendezését, és a pénzen kórházat építtetett, orvosokat, papokat rendelt a betegek gondozására. Valóban a lelkek pásztora lett. Szívesen beszélt a felebaráti szeretetről, és ostorozta a gazdagok erkölcsstelen életét.

Igen nagy népszerűségnek örvendett. Megtörtént, hogy a hallgatóközönség tetszése jeléül megtapsolta prédikációját, de megtörtént az is, hogy a fényes dámák tünetően kivonultak a templomból, mert példái miatt találva érezték magukat. A pompához szokott püspöktársai (félve hatásától) intrikáltak ellene. A császárnő is kérlelhetetlen ellensége lett, mert bírálta a palotabeliek keresztényhez nem méltó életét.

Végül száműzetése helyére vonulva, útközben halt meg (407). Az igaz keresztény életért vállalt áldozata nem volt hiabavaló. Leírt szentbeszédeit századokon keresztül olvasták a lélek épülésére.

- *Napjainkban hogyan próbálják orvosolni a társadalom bajait?*
- *Te hogyan tudnál részt vállalni ezekből a feladatokból?*

Egy új eszmény: a remeteség

A tökéletesedés útját sokan a remete életmóddal szeretnék volna megvalósítani. Önként vállalt áldozatukkal ki akarták menteni az embereket a Gonosz hatalmából. Eszményük a vértanúk hősiességéből táplálkozott. A keresztény életszentség megvalósításán fáradoztak.

Remete Szent Antal jómódú egyiptomi földműves fia volt. Írni-olvasni nem tudott, ezért kívülről megtanulta a Szentírást. Az emlékezete pótolta számára a könyvet. Egyik vasárnap megragadta a gazdag ifjú példázata. Elhatározta, ő is tökéletes lesz. Eladta földjét, mindenét szétosztotta a szegények közt, és kivonult a sivatagba. Ott már éltek remeté a keresztényülözések idejétől kezdve. Figyelte életüket. Az egyiktől a barátságos magatartást, a másiktól a szolgálatkészséget leste el. Volt, akinek az imabuzgalma vagy állhatatossága nyerte meg tetszését. A látott erényeket igyekezett megvalósítani. Elmékedései során rádöbbedt: a magány sem ment meg a kísértésektől, mert azok a rosszra hajló emberi természetből és a Gonosz munkájából fakadnak.

A remeté magányukban sem voltak tétlenek. Kunyhójuk körül megművelték a földet, sásból kosarakat, szőnyegetek fontak, állatszorból takarókat készítettek. Időnként bementek a piacra, a maguk készítette portékákat eladták, és a pénzen élelmet vásároltak. Közben tanították az embereket, tanácsot adtak. Azok tisztelték őket, példájuk vonzó volt előttük.

Szent Pakhomiosz is egyiptomi volt, de még pogány. Fiatal legény korában besorozták a légióba. Nagy sietve hajtották őket a kiképzőtáborba. Egyik pihenőjükön jószívű emberek keresték fel az elcsigázott katonákat, és étellel, itallal, jó szóval látták el őket. Megtudta tőlük, hogy mindezt Krisztusért, Istenükért teszik. Azon az éjszakán félrevonulva imádkozott a számára még ismeretlen Istenhez, és megígérte neki, ha megóvja, akkor kereszténnyé lesz. Pár nap múlva feloszlott a tábor. Egy kisvárosba került, keresztények közé. A hitről hallott tanítás megerősítette elhatározását, és megkeresztelke-

Sziklába vajt remetebarlangok a Kis-ázsiai Kappadókiában

dett. Arra törekedett, hogy a lelki irányítást továbbadja. Elment a pusztába tanácsot kérni a remetéktől. Ott is maradt: elmélkedett, imádkozott, böjtölt.

Remeteközösséget alakított a szétszórt kis közösségekből, és megszervezte közös életüket. Az egymás mellett épült cellákon kívül közös étkezőjük, imatermük és betegszobájuk volt. Lassanként műhelyeket, gazdasági épületeket is építettek. Mindenki képessége, ügyessége szerint tevékenykedett.

A remeték rendszeres életet éltek. Hajnal előtt ébresztőül egy falapot vertek meg, amire mindenki előjött a cellájából. Bevonultak az imaterembe közös áhítatra, azután megkezdték a kijelölt munkát. Voltak, akik a vendégeket fogadták, mások a jelentkező betegeket, nyomorultakat látták el. Akik írni-olvasni tudtak, másolták az imákat. Önként jöttek, maguk választották munkájukat. Fogadalmat nem tettek, egy idő után el is mehettek. Lakóhelyüket fallal vették körül.

- *Miben volt nagy igazságuk a remetéknek?*
- *Mivel lehet igazán segíteni az embereket?*

Egy keresztény ifjú pályafutása a Római Birodalomban (Szent Márton élete — olvasmány)

A római terjeszkedés az I. században érte el a Kárpát-medencét. Claudius császár Pannonia néven provinciát szervezett a mai Dunántúlon (50); a borostyánkő-kereskedelem útvonalának fontos állomása, Savaria (Szombathely) volt a főváros. Kereskedők lakták, és katonai helyőrség biztosította az útvonalat. Hamarosan megjelentek a keresztény hittérítők. Szent Pál unokaöccse, Szent Andronikosz térítő munkája nyomán egymás után alakultak az egyházközségek. (Feltehetően: Pécs, Sziszek, Eszék stb.)

A nagy keresztényüldözés idején itt lett vértanú 309-ben Quirinus (Kerény), a terület akkori püspöke. Az ítélet szerint megkötözve, kövel a nyakában a Gyöngös-patakba dobták. Hívei kiemelték holttestét, és a soproni út közelében levő kis bazilikájukban temették el. Ő volt Pannónia első vértanúja.

Konstantin rendelete után megszűnt az üldözés, és Krisztus követői szabadon gyakorolhatták hitüket. Ekkor itt is rohamosan növekedett a kereszténység számban és társadalmi megbecsülésben.

Ebben az átmeneti időben, 316-ban született Savariában Szent Márton. Apja, a császári haderő tisztje még pogány volt, de a légióban és a veteránok között már sok keresztény élt. Márton így ismerhette meg még gyermekkorában Krisztus tanítását. Mikor apja letöltötte a szolgálati időt, Paviában kapott birtokot, és odaköltöztek. A serdülő ifjú mélyen átélhette a keresztény élményeket, mert 15 éves korában katekumennek jelentkezett. Nem sokkal később mégis katona lett, és lovastisztként szolgált a galliai Amiens városban. A régi írások tanúsága szerint katonatársai dicsérték szerénységéért és tiszta életéért.

Legendája elmondja azt is, hogy egy téli estén meglátott egy kékre fagyott koldust az útszélen. Megállt. Leszállt lováról, kettévágta katonaköpenyét, és betakarta vele az öreget. Éjszaka álmában látta az Urat, ebbe a félköpenybe burkoltan, aki ezt mondta: „Márton katekumen ruházott fel vele”.

Mindebből annyi a bizonyos, hogy 334-ben megkeresztelkedett, és beadta lemondását. Akkoriban ez igen sok akadályba ütközött. Magától a császártól kellett kérnie az elbocsátást.

A Borostyánút, mely összekötötte Pannoniát Itáliával

Szent Márton odaadja a köpenyét egy koldusnak

Mint aki le akarja vetkőzni egész eddigi életét, remetemagányba vonult. Azután Hilarius, galliai püspök környezetében tűnt fel; itt készült fel későbbi hivatására. Miután pappá szentelték, felelősséget érezve pogány szülei iránt, az Alpokon keresztül visszatért Savariába. Édesanyját sikerült megkeresztelnie, és a lakosság körében is sok hívet szerzett. Zavaros idők jártak akkoriban! Az ariánusok terjesztették tanításukat. Szembekerült velük, de kitért a csatározás elől. Visszatért Milánóba, azonban ott is ugyanez a helyzet fogadta. Egyetlen megoldásnak az tűnt számára, hogy a Földközi-tenger egyik kopár szigetére húzódják néhány barátjával. Imádkozott, elmélkedett és meglelte nyugalját.

Klerikus: A papi rendbe tartozó személyek. A IV. századtól két nagy csoportba szokás sorolni őket. Nagyobb rendűnek azokat mondták, akik az egyházi rend szentségében részesültek: püspökök, áldozópapok és diakónusok. A kisebb rendek száma és egyes feladatköre változó. Közülük a legáltalánosabbak az alszerpapok, a lektorok (felolvasók), az akolytusok (gyertyavivők) stb. Akik az Egyház szolgálatába kívántak lépni, azok a püspök, vidéken a plébános környezetében éltek, és ott rendszeres oktatást kaptak mind az elméleti, mind a gyakorlati teendőkből. Később egyre inkább előtérbe kerültek a kolostori iskolák.

Aszkéta: A megszokottnál szigorúbb életformát követő emberek. Keményen böjtöltek, szüzességet fogadtak, lemondtak a vagyonról, kizárólag az imának, elmélkedésnek és felebaráti szeretet gyakorlásának szentelték életüket.

Mikor hírért vette, hogy Hilarius visszatérhetett számkivetéséből, ő is megtelepedett a közelében. A város mellett épített magának egy remetecellát. Egyre többen követték példáját, és lassanként szerzetesközösség alakultak. Szeretetteljes egyéniségének hamarosan híre terjedt. Határozott, célratörő, tiszta keresztény lelkülete példa lett az egyszerű hívek között. Nem csoda, hogy 371-ben már püspöknek választották. A klerikusok tiltakoztak ez ellen, mert szegényes külseje, aszkéta életmódja ellenszenves volt előttük. A hívek döntésén azonban nem változtathattak.

Ettől kezdve nyájának szerető és hűséges pásztora lett. Állandóan vizitációs úton volt egyházmegyéjében. Fáradhatatlanul dolgozott hívei vallásos életének tisztaságáért, prédikált, törődött a szegényekkel, gondozta a testi-lelki elesetteket. Minden cselekedetével békét akart teremteni. Hamarosan számos legenda vette körül személyét: csodálatos gyógyításokról, ördögűzésről, sőt még halott feltámasztásról is beszéltek.

Szigorú is tudott lenni, amikor a hit tisztasága forgott kockán. Püspök- és paptársainak ellenkezése egész életében végigkísérte. A kényelmes élethez, hatalomhoz ragaszkodók szemében ugyanis botrányosnak tűnt, hogy püspök létére vezeklő életet élt.

Halála után a nép szentként kezdte tisztelni. Mindmáig sokféle népszokás őrzi emlékét. Dél-Franciaországban a gyerekek lámpással járkálják a falu utcáit Márton-apon. Énekelve dicsérik a római katonából lett kegyes püspököt. Úgy emlékeznek meg róla, mint az irgalmas samaritánusról; a példaadó jó pásztorról. A püspöki szeretet szentje. Tours-i sírja a középkor egyik legismertebb zarándokhelye. Tiszteletének Magyarországon is eleven hagyománya van. Az ő tiszteletére épült az első kolostor Szent Márton hegyén, a mai Pannonhalmán. Erekléinek egy részét a szombathelyi székesegyházban helyezték el 1913-ban. Ő az egyházmegye védőszentje.

- Vedd elő a térképedet! Keresd meg a helységeket, ahol Szent Márton egy-egy életszakaszát töltötte. Jegyezd ki az állomásokat!
- Látod, egy lovastisztából is lehet szent! Mi szükséges hozzá?

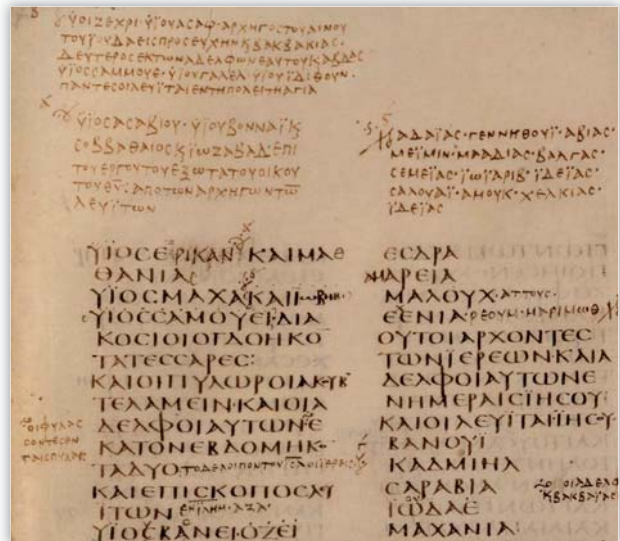

5. A tanítás hiteles!

Az apostoli hagyomány védői

Fölmerülhet a kérdés: vajon az Egyház történelme során mindig hitelesen adták tovább Jézus tanítását? Ez sok gondot okozott évszázadokon át. A hitelesség bizonyítására Szent Iréneusz személye igen alkalmas volt, aki életével két évszázadot kötött össze (Szent János – Polikárp – Iréneusz). Hívei írták róla: „Legbuzgóbb követője a Krisztus által ránk hagyott hitnek”. A tanítás hitelességét könyvvel is igazolta. Az eretnek tanításokat cáfolja a Szentírással, és általa idézett bibliai szövegek azonosak a maival.

Munkájának a címe: *Öt könyv az eretnekek ellen*. Tehát az evangélium a II. sz. táján már közismert volt. Az ősegyház Szűz Mária-ról vallott hitét is ő közvetíti felénk. Nem hiába hallgatta Szent Polikárp tanítását. Így lett belőle a Szentagyomány megőrzője és továbbadója. Gondosan lejegyezte – Szent Pétertől kezdve – a római püspökök megszakítatlan láncát. Az első 12 pápa nevét és munkálkodásuk sorrendjét is általa ismerjük. Meg is állapította: „Ezzel az Egyházzal kell egységben lennie minden más egyháznak, vagyis minden helység hívójének, mert itt őrzik az Apostoli Hagományt”.

Bibliai kézirat a IV. századból – Codex Sinaiticus

Az egyházatyák

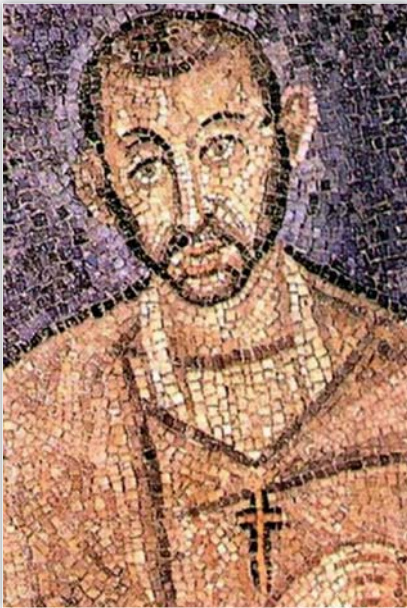
Az egyházatyák is a Szentagyomány és az igaz tanítás őrzői voltak. Közülük Szent Jeromosnak köszönhetjük a Biblia hiteles latin fordítását. A Szentföldön felkutatta a régi iratokat, és a különböző fordításokat összevetve hámozta ki a hiteles szöveget. Nagy tehetségét és egész életét ennek a munkának szentelte.

Róma elsőségének kérdése is felmerült, amikor Konstantin új fővárost alapított. A császár, mint a kereszténység védője, különleges jogokat igényelt magának. Minden egyházi ügybe beleszólt, maga nevezte ki főpapjait (cezaropapizmus). A pápa mindent elkövetett, hogy a nyugati terület függetlenségét minél jobban biztosítsa.

- *Emlékezz a tavaly tanultakra: melyek voltak az apostolok által alapított egyházközségek?*
- *Milyen alapon fogadták el vezetőnek Róma püspökét?*

Hispania híres püspöke egyszer meg is írta a császárnak: „Ne avatkozz egyházi ügyekbe, ne rendelkezz! (...) Isten rád bízta a Birodalom kormányát, miránk az Egyházét!” Az önállóság ügye akkoriban igen fontos volt. Konstantin utódai az ariánusokat támogatták, a birodalomba betelepülő gót törzsek is ebben a formában vették fel a keresztiséget. Veszélyben volt tehát a katolikus hit tisztasága. Ha gátat akartak vetni az eretnokség terjedésének, akkor először a császári befolyást kellett megakadályozni.

Szent Ambrus egy milánói mozaikon

Szent Ambrus, Milánó püspöke is az Egyház függetlenségéért küzdött. A hatalmasok elleni küzdelmében nemegyszer hangoztatta a régi, elfelejtett elvet: „A császár is az Egyházban van és nem felelt.” Amikor az evangéliumot, vagy a tanítás tisztaságát érte sérelem, minden baráti érzelmet félretett, és bátran síkraszállt az igazságért.

Még hitjelölt (katekumen) korában választották meg püspöknek. Csak azért fogadta el a súlyos, kötelességekkel járó tisztséget, hogy megmentse a várost a terjedő ariánus tévedéstől. „Így történt, hogy mielőtt tanulhattam volna, tanítanom kellett” – írta.

Megtehetette: nagy erkölcsi tekintélye volt. Nemcsak hirdette az evangéliumot és ennek erkölcsi követelményeit, hanem maga járt elől jó példával. Igazi pástora volt nyájának.

Örökségéről lemondott a szegények javára. Bárki beléphetett hozzá, bármilyen ügyben, külön engedély nélkül. Elítélte a gazdagok felelőtlen pazarlását, és a hatalmaskodással is szembeszállt.

- *Olvasd el a Szentírásból a János evangéliuma 10,16-ot!*
- *Vesd össze Szent Ambrus viselkedésével! Állítsd össze ezek alapján a püspök eszményképét!*

Nagy nehézséget jelentett a IV–V. sz. emberének, hogy egyszerre volt alattvalója földi urának, a császárnak és az Egyházban megvalósuló Isten országának. Különösen az okozott gondot, ha az államhatalom ellenkezett a keresztény szemlélettel.

Julianus császár, megtagadva keresztény múltját, neveltetését, visszatért a rómaiak ősi hitére. Üldözni kezdte a keresztényeket: száműzte a pátriárkát, az államhivatalokból elküldte a keresztényeket.

Alarik gót király kifosztotta, majd elfoglalta Rómát. Az eddig győzelemhez szokott római polgárok ismét a keresztények ellen fordultak. Felhangzott vádjuk: „Ha a római császárság nem lett volna kereszténnyé, ezek a dolgok nem következtek volna be.”

Ez a helyzet vezette Szent Ágostont arra, hogy megvizsgálja a pogány eszméket és életgyakorlatuk következményeit. Szembeállította vele a keresztények erejét és teljesítményeit. Megállapította az igazságot: az Egyház életében együtt nő a konkoly és a búza. Ennek ellenére az Egyház földi hivatása, hogy építse az Isten országát. Ez minden hívő feladata. Ezt a célt csak közös erőfeszítéssel lehet elérni. Az állam ehhez a rendet, az egységet és a békét biztosítja. „Adja meg mindenkinek azt, ami jár, csalás és pártoskodás nélkül”, mert a „jók uralma az emberiség javát szolgálja”!

Benozzo Gozzoli: Szent Ágoston

- Miért lehet jó állampolgár egy keresztény?

Jézus → Szent János → Polikárp → Iréneusz
egyházatyák: Jeromos → Ambrus → Ágoston

6. Összefoglalás — „Győztél, Galileai!”

Az apostolok teljesítették Krisztustól kapott küldetésüket, és a II. századra az egész Római Birodalom területén sorban alakultak a keresztény közösségek. Az evangélium tanítását igyekeztek megvalósítani a felebaráti szeretettel.

Életük középpontjában az Eucharisztia ünneplése állott. Az apostoli tanítóhatalmat a püspökök és presbiterek gyakorolták, a hívek gondozásában a diakónusok segítettek.

A pogány istenekben csalódott emberek nagy számban csatlakoztak a keresztény közösségekhez, de voltak olyanok is, akik féltékenyen, sőt gyűlölettel nézték őket.

„Tiltott kultuszban” résztvevőként feljelentették őket a hatóságoknál. Mivel a keresztények megtagadták a császárkultuszt, perbe fogták és elítélték őket. Egyre veszélyesebb lett kereszténynek lenni, mégis kitartottak, egészen a hőiesen vállalt vértanúságig.

A milánói ediktummal (313) megszűnt az üldözés, és ettől kezdve szabadon gyakorolhatták vallásukat a keresztények is. A szabadság újabb veszélyt hozott: tévtanok támadtak, és a hatalom, a gazdagság megrontotta az eddigi szeretet-egységet. Voltak, akik a pusztába húzódtak, hogy ott éljék meg önmegtagadással, imával Krisztus követését. Aranyszájú Szent János szembeszállt még a fényűző császári udvarral is, prédikációiban hirdette az evangéliumi életeszmenyt.

A tanítás hitelességét az egyháztatyák igazolták: Szent Iréneusz életével és munkájával, Szent Jeromos pedig elkészítette a hiteles, latin nyelvű bibliafordítást. Az Egyház függetlenségéért, a püspöki tekintély tisztaságáért küzdött Szent Ambrus, Szent Ágoston pedig munkáiban megalkotta az „Isten városa” eszméjét, amely szerint az Egyház a lelkek vezetője, az állam pedig biztonságot nyújt az emberek számára.

A sok veszély, megpróbáltatás és üldözés ellenére győzött Krisztus tanítása! A vértanúk vére lett a mag, amelyből kivirágzott az őskeresztény Egyház.

- Írd össze: I–IV. századig a fiatal kereszténységet ért bajokat!
- Helyezd mindezek mellé a gondviselés embereit!
- Elmondhatjuk: az Újszövetség választott népe az Egyház, és Jézus ígérete: „Én veletek vagyok a világ végezetéig” valóra vált.